

Förstår Europas ungdom hur lyckligt lottad den är?

Florens

Marcin Król, historieprofessor i Warszawa, redovisar en märklig sifferkombination när det gäller polackernas inställning till Europeiska Unionen, EU. Bara 52 procent säger sig nu vilja att Polen går med i EU. Men 88 procent svarar att de själva, som individer, skulle föredra att vara medborgare i EU framför att vara medborgare i Polen!

Król tar det som ett av många uttryck för det motsägelsefulla, eller snarare mångbottnade, i vår tid. Växande individualism bryter upp gamla föreställningar om politisk gemenskap. Det man vill, och allt oftare gör, som individ behöver inte ha något samband med vad man önskar för »sitt« land.

Parallellt finns en tribalism, behov av tillhörighet till en »stam«, som också växer på många håll. I Danmark har ett parti som värnar om kronan, flaggan och folkstammen nu 12 procent i opinionsmätningarna. I Norge är motsvarande parti ännu större. Här i Italien finns både »Lega Nord« och »Heja Italien« för att inte tala om nyfascisterna. Så Österrike är sannerligen inte ensamt om sitt problem.

Europauniversitetet i Florens, som är något av Romano Prodis tänkarkälla, har tillsammans med EU-kommissionen samlat ett 40-tal akademiker och redaktörer för att samtala om Europas framtid. Universitetet – med Robert Schuman-centret för avancerad forskning om Europa – ligger i en underbar gammal klostermiljö uppe i bergen ovanför Florens. Ungdomar

från hela Europa, inte minst Öst- och Centraleuropa, strömmar omkring i korridorerna. Hela 500 doktorander finns här, från 30 olika länder, på treåriga stipendier. Varje år går det ut 60–80 färdiga doktorer. Därtill verkar ett 60-tal professorer och andra forskare plus 30–40 gästforskare. Jämsides med vårt möte pågår i ett angränsande rum en arbetskonferens med statsrättsjurister om hur man skulle kunna omarbetea gällande EU-fördrag till en läsbar och tydlig författning för EU.

De svenska ungdomarna är få. Men de kanske kommer. Det är nog svårt att föreställa sig ett härligare sätt att tillbringa några studieår än i befruktande läsning och samtal med andra europeiska ungdomar i bergen ovanför Florens.

Tänker ungdomar, många så EU-kritiska, på vilka fantastiska, lustfyllda möjligheter de ges nu på 2000-talet tack vare det nya Europabygget? För 90 år sedan, liksom för 60 år sedan, skulle motsvarande generationer tvingas ut i krig mot andra europeiska ungdomar, dö i lervälling på Europas slätter, frysa ihjäl i Rysslands vinter, beskjutas i Normandie. För bara drygt 10 år sedan var hälften av Europas ungdom inlåst bakom en järnridå, skilda åt av en hög mur i Berlin. Den som till äventyrs försökte ta sig från östra delen av staden till den västra sköts till döds.

Nu är murarna rivna, diktatorerna borta, möjligheterna svindlande för det uppväxande släktet.

Några har faktiskt skapat detta helt nya möjlighetsrum. Klokka politiska ledare har steg för steg byggt institutioner och kontakter som vävt samman västra Europa så att krig inte längre tycks tänkbart. Det som hänt i Bosnien och i Kosovo påminner om att den goda historien i väst inte är given från himlen; populistiska ledare kunde ha återskapat krig. Vi ska inte underskatta kraften i den långa historiens tendens att repetera sig själv.

Även i Öst- och Centraleuropa tycks nu de liberala värdena på god väg att kunna besegra människans tribalistiska dum-

heter. Europeiska Unionen har varit till ovärderligt stöd. Viljan att komma med i unionen, och i demokratiernas försvarsallians Nato, har gett riktning åt reformprocessen. Det kanske tydligaste exemplet är att Ungern slutit upplysta fördrag med sina grannar, trots grogrund för svåra konflikter genom ungerska minoriteter i gränstrakterna och en egen befolkning med rätt starka nationalchauvinistiska drag.

Den tribalistiska lockelsen är en typ av risk. Det finns också en annan typ: att framgång skapar sitt eget nederlag. Också detta är ett bekant fenomen. Två uttryck för det står i centrum för våra två dagars seminarier:

- Det ena är risken att allt friare individer, med multipla identiteter, njuter av sina fantastiska egna möjligheter men slutar bidra till den demokratiska politiska process som är en förutsättning för goda institutioner. Det pågår en »dekonstruktion« av det politiska livet och dess strukturer, påpekade den franska TV-journalisten Christine Ockrent och alla runt seminariebordet kände igen sig. Partierna är döende, överallt i Europa, de gemensamma kommunikationsrummen splittas, folkliga medier fragmenteras eller fördummas.
- Den andra risken är att EU inte förmår skapa en författning och arbetsformer som kan hårbärgera 30–40 medlemsstater. EU:s huvudmål är tydligt nog: att samla hela Europa kring demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstat och fri handel, för första gången någonsin. Men risken är att man misslyckas just för att man lyckas. Ett EU med 25 språk skulle behöva 600 översättare vid varje formellt möte, med dagens syn på språkfrågan; ingen ansvarig vågar ens tala om problemet. Ett EU med säg 30 medlemmar blir lamslaget, om varje viktig förändring måste ta formen av fördrag som kräver godkännande, kanske med folkomröstningar, varje gång i varje medlemsland. Men ingen ansvarig vågar ta ordet »författning« i sin mun.

Med här i Florens var den danske nestorn Niels Ersbøll, legendarisk chef för Ministerrådets kansli och en unikt respekterad och erfaren personlighet inom Europeiska Unionen. Han är mycket kritisk. »Man har försvagat kommissionen utan att förstärka ministerrådet«, är hans sammanfattande bedömning.

Samtidigt finns på flera sätt en växande samhörighet i Europa. De underliggande sociala realiteterna, som vi också talade några timmar om, blir alltmer lika i sådant som andel gamla, kvinnors förvärvsarbete, familjemönster. Och värdelikheten i synen på demokrati är stor, framhöll Dieter Fuchs från Wissenschaftszentrum i Berlin. Hans institut har undersökt befolkningarnas inställning i en rad olika avseenden som är kopplade till demokrati. Tror man på andliga friheter och demokratins metod? Tar man avstånd från föreställningen om »en stark man«? Är man villig att följa lagar? Tar man avstånd från våld som metod för att lösa konflikter i ett samhälle?

Fyra länder avviker genom att visa antidemokratiska attityder hos en stor del av medborgarna: Ryssland, Vitryssland, Ukraina och Albanien. I övriga länder i Europa är de demokratiska attityderna helt dominerande. Det gäller faktiskt även ett land som Serbien, konstaterade Fuchs.

Varför skulle inte Serbien så småningom kunna bli medlem av EU och Ryssland, liksom en gång Tyskland, kunna få en påverkan från demokratiska institutioner till mer och mer av demokratins kultur? Övervåld från Ryssland mot dess grannar bleve då lika otänkbara som i dag krig mellan Tyskland och Frankrike.

Stora frågor i en fascinerande tid.

16 april 2000